

บทที่ 2 ที่มาของสิทธิมนุษยชน

สิทธิมนุษยชนคืออะไร ถ้าจะกล่าวไปแล้วก็คือ สิทธิของมนุษย์นั่นเอง แต่อะไรคือสิทธิของมนุษย์ก็คงต้องมองย้อนกลับไปในอดีตนับแต่มีการกำเนิดมนุษย์ขึ้นมาในโลกนี้ ซึ่งในช่วงเวลาดังกล่าวก็มีแต่ธรรมชาติเท่านั้นที่อยู่ล้อมรอบมนุษย์เรา ไม่มีใครที่จะปฏิเสธความจริงนี้ได้ ในระยะเริ่มแรกมนุษย์ก็คงจะไม่แตกต่างไปจากสัตว์ซึ่งต่างก็ต้องดิ้นรนเพื่อให้มีชีวิตอยู่รอด ต่อมาเมื่อมนุษย์มีความเจริญก้าวหน้าขึ้น มีการอยู่กันเป็นกลุ่ม เป็นครอบครัว เป็นชนเผ่า เป็นรัฐตามลำดับความไม่เป็นธรรมก็เกิดขึ้นในระหว่างมนุษย์ด้วยกันเอง ก่อให้เกิดความสับสนวุ่นวาย ความไม่สงบสุข ความเอารัดเอาเปรียบ ความขัดแย้งรุนแรงเกิดขึ้นมากบ้างน้อยบ้างบางครั้งก็ถึงขนาดเป็นการป่าเถื่อนไม่มีมนุษยธรรม มนุษย์จึงมีความต้องการที่จะได้รับการปกป้องคุ้มครอง มีความปลอดภัยตลอดจนได้รับสิทธิต่าง ๆ ของตนเองอันจะพึงมี

มนุษย์จึงได้พิจารณาถึงสิทธิตามธรรมชาติ สำหรับแนวความคิดในเรื่องสิทธิตามธรรมชาตินี้เป็นที่มาอันสำคัญยิ่งของสิทธิมนุษยชน สำคัญตามแนวความคิดดังกล่าวนี้ว่า มนุษย์ทั้งหลายเกิดมาเท่าเทียมกันมนุษย์มีสิทธิบางประการที่ติดตัวมนุษย์มาแต่กำเนิดจนกระทั่งถึงแก่ความตาย สิทธิดังกล่าวได้แก่สิทธิในชีวิต เสรีภาพในร่างกาย และความเสมอภาคซึ่งเป็นสิทธิที่ไม่อาจโอนให้แก่กันได้และใครจะล่วงละเมิดมิได้ หากมีการล่วงละเมิดก็อาจจะก่อให้เกิดอันตราย หรือกระทบกระเทือนเสื่อมเสียต่อสภาพของความเป็นมนุษย์ได้ (วีระ โลจายะ 2532: 1)

แนวความคิดเรื่องสิทธิตามธรรมชาตินี้ มีที่มาจากแนวความคิดในเรื่องกฎหมายธรรมชาติ “กฎหมายธรรมชาติ” หมายถึง กฎหมายซึ่งบุคคลอ้างว่ามีอยู่ตามธรรมชาติ คือเกิดมีมาเองโดยมนุษย์ไม่ได้ทำขึ้น เป็นกฎหมายที่อยู่เหนือรัฐและใช้ได้โดยไม่จำกัดกาลเทศะ (หยุด แสงอุทัย 2523: 114) แนวความคิดกฎหมายธรรมชาตินี้แท้จริงแล้วก็เป็นความพยายามที่จะไม่ให้ผู้มีอำนาจปกครองมีอำนาจมากเกินไป

ที่มาของกฎหมายธรรมชาตินั้น นักปราชญ์มีความคิดเห็นแตกต่างกันไปซึ่งพอจะสรุปได้เป็น 3 ทาง (หยุด แสงอุทัย 2523: 114) คือ

1. เกิดจากธรรมชาติโดยตรง เป็นสิ่งที่มีมาเองตามธรรมชาติ
2. เกิดจากพระเจ้า เป็นแนวความคิดจากทางคริสต์ศาสนาที่เห็นว่าทุกสิ่งทุกอย่างมาจากพระเจ้าทั้งสิ้น
3. เกิดจากความรู้สึกผิดชอบของมนุษย์ เห็นว่ามนุษย์ย่อมรู้สึกว่าการกฎหมายธรรมชาตินี้อยู่ อันเกิดจากความรู้สึกผิดชอบของมนุษย์เอง

ในการพิจารณาทางนิติปรัชญา กฎหมายธรรมชาติมีความหมายในทางทฤษฎีแตกต่างกันเป็น 2 นัยคือ ทฤษฎีแรกถือว่ากฎหมายธรรมชาติเป็นหลักเกณฑ์ของกฎหมายที่มีค่าบังคับสูงกว่ากฎหมายที่มนุษย์บัญญัติขึ้นเอง ดังนั้นกฎหมายบัญญัติใดที่ขัดหรือแย้งต่อหลักกฎหมายธรรมชาติย่อมไม่มีค่าบังคับเป็นกฎหมาย ส่วนทฤษฎีที่สองถือว่าหลักกฎหมายธรรมชาติเป็นเพียงอุดมคติของกฎหมายบัญญัติ ดังนั้นกฎหมายบัญญัติจึงควรสอดคล้องกับหลักการของกฎหมายธรรมชาติ กฎหมายบัญญัติใดที่ขัดหรือแย้งกับหลักกฎหมายธรรมชาติ อาจถือว่าเป็นกฎหมายที่ไม่มีค่าทางกฎหมายโดยสมบูรณ์ แต่ก็ไม่ถึงกับไม่มีค่าบังคับในทางกฎหมายเสียเลย (พนัส ทัศนียานนท์ ม.ป.ป.: 2)

สำหรับที่มาของสิทธิมนุษยชนจะได้กล่าวถึงที่มาของแนวความคิดที่สำคัญของนักคิดนักปราชญ์ในแต่ละยุคแต่ละสมัย ซึ่งมีประวัติความเป็นมาอันยาวนาน ทั้งนี้เพื่อศึกษาถึงที่มาของปัญหา เหตุผลและพัฒนาการของแนวความคิดซึ่งเป็นที่มาอันสำคัญที่ก่อให้เกิดการต่อสู้ เรียกร้องและได้มาซึ่งสิทธิมนุษยชนในปัจจุบัน โดยแบ่งออกเป็น 3 ส่วนคือ ยุคโบราณ (กรีก-โรมัน) ยุคกลาง และยุคปัจจุบัน

2.1 ยุคโบราณ (กรีก-โรมัน)

แต่เดิมอียิปต์หรือบาบิโลนไม่ได้มีความคิดในการยึดถือเหตุผล แต่ยึดถืออำนาจเหนือธรรมชาติ เช่น การอ้างอำนาจของผีसाงเทวดา เป็นต้น ยุคนี้มีความเชื่อถือในอำนาจเหนือมนุษย์เป็นหลัก เรียกว่าเป็นยุคก่อนปรัชญา (Pre-Philosophy Age) (ปรีดี เกษมทรัพย์ 2526: 73) ต่อมากกรีกซึ่งถือว่าเป็นบรรพบุรุษที่สำคัญที่สุดทางวัฒนธรรมทางความคิด เป็นบ่อเกิดหรือต้นตอของระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย ซึ่งนับถือความคิดเห็นของกันและกันโดยใช้เหตุผลจนเป็นที่นับถือกันต่อมาว่าเป็นผู้ให้กำเนิดความคิดในทางปรัชญาขึ้น

ที่จริงแล้วชนชาวกรีกมีความคิดเกี่ยวกับโลกและจักรวาลว่าเป็นสิ่งที่ดำรงอยู่แล้วในวัฒนธรรมของชนชาวกรีกโบราณ โดยอยู่ในรูปของความเชื่อถือที่ตกทอดกันมาในรูปของนิยายปรัมปรา ส่วนทางด้านความคิดที่เกี่ยวกับกฎหมายและความยุติธรรมนั้น ชาวกรีกก็รู้จักสิ่งเหล่านี้ผ่านทางนิยายปรัมปราโดยอยู่ในลักษณะเป็นสิ่งเฉพาะซึ่งแทนที่ด้วยสัญลักษณ์ที่เป็นรูปธรรม ชาวกรีกโบราณเรียกกฎหมายของตนว่า Themistes ตามชื่อของเทพธิดา Themis ซึ่งเป็นชายาของเทพเจ้า Zeus ซึ่งเป็นเทพเจ้าที่ทรงพลังอำนาจและเป็นใหญ่ในเทือกเขาโอลิมปัส Themis มีโอรสชื่อ Dike (มีความหมายว่าความเที่ยงตรงและกฎหมาย) และมีการเล่ากันว่า Dike ได้ขอพรจาก Zeus มาประทานให้แก่มนุษย์ ทำให้มนุษย์มีคุณสมบัติที่สำคัญ 2 ประการคือ ความมีหิริโอตตัปปะหรือรู้จักความละอาย และความไม่ฝืดเคือง เมื่อมนุษย์มีความเข้าใจในความละอาย

และความถูกผิดแล้ว คนธรรมดาจึงย่อมมีสติปัญญารู้ผิดชอบชั่วดีมาแต่กำเนิดและด้วยเหตุผลนี้จึงเกิดความเชื่อว่าสามัญชนย่อมสามารถปกครองและตัดสินปัญหาของบ้านเมืองได้ จึงเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงจินตนาการและความเชื่อที่มีต่อกฎหมายและความยุติธรรมว่า กฎหมายและความยุติธรรมนั้นเป็นสิ่งที่มิปัญญาไม่มีเหตุผล (ของ Themis) มีพลัง (ของ Zues) และมนุษย์สามารถเข้าถึงความยุติธรรมได้ (เพราะความรู้จักละเอียดและรู้ถูกผิดของมนุษย์) สำหรับความยุติธรรมนั้นมีลักษณะขัดแย้ง รุนแรงและไม่มีความพอดี ไม่มีสัดส่วน (ปรกติ เกษมทรัพย์ 2526: 71-73)

หลักกฎหมายธรรมชาติ เกิดจากปรัชญาเมธีกรีกเป็นผู้คิดค้นและวางรากฐานไว้โดยเริ่มต้นจาก เฮราคลิตุส (Heraclitus) (540-480 ปีก่อนคริสตกาล) ได้พยายามศึกษาค้นคว้าหาความจริงเกี่ยวกับแก่นสารของชีวิตและพบว่า แก่นสารของชีวิตเป็นสิ่งที่มิอยู่ในธรรมชาติอันมีจุดปลายทาง ระเบียบและเหตุผลอันแน่นอนซึ่งไม่อาจผันแปรได้ นับเป็นการยืนยันว่ากฎเกณฑ์ซึ่งใช้เป็นตัวควบคุม “แก่นสารของชีวิต” นั้นย่อมมีปรากฏอยู่แล้วในธรรมชาติ มิได้เกิดขึ้นจากการบัญญัติหรือเจตจำนงของมนุษย์ผู้มีอำนาจคนใด โดยเป็นกฎเกณฑ์ที่เป็นภาววิสัย (Objective) หรือเป็นจริงอยู่เองโดยธรรมชาติซึ่งอยู่นอกและอยู่เหนือโครงสร้างอำนาจรัฐ (จรัญ โฆษณานันท์ 2533: 122)

แนวความคิดของเฮราคลิตุสได้ถูกนำมาเป็นพื้นฐานในทางความคิดของนักปราชญ์ในสำนักความคิดที่เรียกตนเองว่า “ผู้รู้แจ้งเห็นจริง” หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “พวกโสฟิสต์ (Sophists) สำนักความคิดนี้ก่อตัวขึ้นในระหว่างศตวรรษที่ 5 ก่อนคริสต์ศักราชซึ่งเป็นช่วงเวลาที่ยุคกรีกกำลังพัฒนาในทางการเมือง สังคมและความคิดอย่างสุดขีด ปัญหาในทางการเมืองและสังคมทำให้เกิดแนวความคิดเกี่ยวกับกฎหมายและระเบียบของสังคมขึ้นมา บรรดานักปราชญ์เริ่มต้นคิดหาเหตุผลและความชอบธรรมของกฎหมายโดยอาศัยธรรมชาติ ในฐานะเป็นความสัมพันธ์ของสรรพสิ่งเป็นหลักความชอบธรรมของกฎหมาย ในยุคนั้นได้เกิดการปกครองแบบทรราชย์ทำให้เกิดความอยุติธรรมขึ้นในสังคม มีการกดขี่ข่มเหงอย่างไม่เป็นธรรมขึ้น นักปราชญ์ Sophists ได้หยิบยกเอากฎเกณฑ์ของธรรมชาติขึ้นมาเป็นเหตุผลสำหรับต่อต้านการปกครองแบบธรรมที่เป็นอยู่ โดยถือว่าธรรมชาติเป็นธรรมอันศักดิ์สิทธิ์เหนือกว่ากฎหมาย บ้านเมืองที่บัญญัติขึ้นมาอย่างไม่เป็นธรรม และโดยเหตุที่มนุษย์มีความเท่าเทียมกันตามธรรมชาติ การเรียกร้องให้ยกเลิกระบบอภิสิทธิ์และระบบทาส พร้อมทั้งให้ผู้ปกครองบ้านเมืองรับรองความเสมอภาคกันในการมีกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สิน (พนัส ทัศนียานนท์ ม.ป.ป.: 3-4) ต่อมานักปราชญ์ Sophocles (496-406 ปีก่อนคริสตกาล) ได้เขียนโศกนาฏกรรมเรื่อง Antigone เป็นเรื่องที่แสดงถึงความขัดแย้งระหว่างความเชื่อถือในจารีตประเพณีที่ตกทอดกันมาซึ่งถือว่าเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์และเป็นสิ่งที่มิอยู่ตามธรรมชาติฝ่ายหนึ่ง กับอำนาจของรัฐบาลิปัตย์อีกฝ่ายหนึ่ง Antigone ตัวละครเอกได้ฝ่าฝืนคำสั่งของรัฐบาลิปัตย์ทำให้ถูกลงโทษและตายในที่สุด ในเรื่องนี้แสดงให้เห็น

ว่าคนในสมัยนั้นมีความเชื่อในสิ่งที่ตกทอดกันมานานจนเป็นจารีตประเพณี ซึ่งถือว่าเป็นกฎหมายที่แท้จริง หรือเป็นกฎหมายธรรมชาตินั่นเอง แต่ก็มีนักคิดหลายคนในพวก Sophists เช่น Protagoras, Antiphon, Callicles, Thrasymachus ไม่ยอมรับในปรัชญากฎหมายธรรมชาติ และเชื่อว่ากฎหมายเป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นโดยมนุษย์ หรือกลุ่มบุคคลที่มีอำนาจเพื่อปกป้องผลประโยชน์ของตนเอง และความยุติธรรมก็หาใช่สิ่งอื่นใดนอกจากสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อผู้ที่แข็งแรงว่า นักคิดเหล่านี้เชื่อว่าแท้จริงแล้วตัวมนุษย์ในฐานะปัจเจกบุคคลนั้นแหละที่เป็นเครื่องวัดสรรพสิ่ง (จรัญ โฆษณานันท์ 2533: 123-126)

ปรัชญากฎหมายธรรมชาติได้รับการพัฒนาต่อมาโดยนักคิดแห่งสำนักสโตอิกส์ (Stoic School) ตามแนวคิดของสโตอิกส์ธรรมชาตินี้มิใช่เป็นเพียงระเบียบของสรรพสิ่งนอกตัวมนุษย์ แต่เป็นเหตุผลของมนุษย์ที่มีอยู่ในตัวมนุษย์เองด้วย ดังนั้นโดยคิดดังกล่าวนี้เหตุผลของมนุษย์จึงเป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติด้วย ความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวนี้เกิดขึ้นเนื่องจากการปฏิวัติในทางความคิดและปรัชญากรีก ซึ่งนำโดยปรัชญาเมธีคนสำคัญ ๆ คือ ไสกราติส เพลโต และ อริสโตเติล โดยเฉพาะอย่างยิ่งปรัชญาของอริสโตเติลมิได้เป็นเพียงพื้นฐานความคิดให้แก่พวกสำนักสโตอิกส์เท่านั้น แต่ยังเป็นแนวทางสำคัญให้แก่ปรัชญาตะวันตกยุคใหม่ในแทบทุกสาขาด้วย (พนัส ทัศนียานนท์ ม.ป.ป.: 4)

โสกราติส (Socrates) (469-399 ปีก่อนคริสตกาล) มีแนวความคิดทางกฎหมายในการอธิบายระบบศีลธรรมและหลักความยุติธรรม จากหลักที่ว่า “Know Thyself” และ “Knowledge is Virtus” คือสอนว่า เราควรปฏิบัติตามกฎหมาย (คือขนบธรรมเนียมของบ้านเมืองในเวลานั้น) เพราะสิ่งนั้นเป็นธรรมเป็นสิ่งที่สอดคล้องกับธรรมชาติของมนุษย์ มิใช่ปฏิบัติตามกฎหมาย เพราะสิ่งนั้นเป็นคำสั่งของผู้มีอำนาจหรือเพราะเป็นพระประสงค์ของพระเจ้า เป็นเจ้า แต่เป็นเพราะสิ่งที่รู้ได้ด้วยใจตนเอง เป็นการวางรากฐานของศีลธรรมอยู่ที่ธรรมชาติของมนุษย์ (Human Nature) หรือพื้นฐานจิตใจของคนนั่นเอง นำที่จะกล่าวได้ว่าโสกราติสเป็นผู้กรุยทางให้กับแนวความคิด สำนักกฎหมายธรรมชาติ (Natural Law) ที่ค่อย ๆ ก่อตัวขึ้นในสมัยต่อมา (ปรีดี เกษมทรัพย์ 2526: 90)

ปรัชญาเมธีผู้ยิ่งใหญ่อีกท่านหนึ่งคือเพลโต (Plato) (429-348 ปีก่อนคริสตกาล) เห็นว่ากฎหมายธรรมชาติเป็นความคิดหรือแบบอันไม่มีวันเปลี่ยนแปลงที่ใช้เป็นบรรทัดฐานต่อกฎหมายบ้านเมือง (Positive Law) โดยกฎหมายที่ตราขึ้นใด ๆ ต้องสอดคล้องกับแบบแห่งกฎหมายธรรมชาตินั้น มิฉะนั้นก็ไม่อาจเรียกว่าเป็นกฎหมายได้ และมีเพียงปรัชญาเมธีผู้มีญาณปัญญาอันบริสุทธิ์เท่านั้นที่สามารถเข้าถึงแบบหรือเนื้อหาแห่งกฎหมายธรรมชาตินี้ได้ (จรัญ โฆษณานันท์ 2533: 128)

อริสโตเติล (Aristotle) (384-322 ปีก่อนคริสตกาล) เห็นว่าทุกสิ่งทุกอย่างในโลกนี้ล้วนแต่มีจุดหมายปลายทางของมันด้วยกันทั้งสิ้น โดยเฉพาะสิ่งมีชีวิตจะมีความโน้มเอียงที่จะพัฒนา

ไปสู่ภาวะที่เป็นอุดมคติ ออกกล่าวได้ว่าสภาวะที่เป็นอุดมคตินั้นเป็นเครื่องดึงดูดให้สิ่งต่าง ๆ พัฒนาไป และในที่สุดก็สรุปว่าสิ่งที่เป็นอุดมคติของสิ่งต่าง ๆ แท้จริงก็คือธรรมชาติของสิ่งนั้นนั่นเอง ดังนั้นการที่ทุกสิ่งทุกอย่างคลี่คลายเจริญไปนั้นเป็นการดำเนินไปตามธรรมชาติของมัน สำหรับทางด้านกฎหมายได้แยกออกเป็น 2 ส่วนคือ กฎหมายธรรมชาติประการหนึ่ง คือมิได้เกิดขึ้นโดยเจตจำนงของบุคคลหนึ่งบุคคลใดแต่เป็นของที่มีอยู่โดยธรรมชาติของมัน เช่น ห้ามการฆ่า ห้ามทำร้ายกัน ห้ามลักทรัพย์ เป็นต้น และกฎหมายที่มนุษย์คิดบัญญัติขึ้นอีกประการหนึ่งคือในบางกรณีมีลักษณะที่พิเศษแตกต่างออกไปตามแต่ลักษณะของแต่ละกลุ่มสังคม ไม่ใช่สิ่งที่เกิดขึ้นโดยทั่ว ๆ ไป แนวคิดนี้เป็นต้นตอของกฎหมายธรรมชาติที่เกิดขึ้นต่อมา (ปรีดี เกษมทรัพย์ 2526: 97-98)

สำนักสโตอิกส์ (Stoic School) ก่อตั้งขึ้นในราวศตวรรษที่ 3 ก่อนคริสตกาลมีผู้ก่อตั้งสำนักคือเซโน (Zeno) สำนักสโตอิกส์มีแนวความคิดพื้นฐานว่า ในจักรวาลซึ่งโลกมนุษย์เป็นส่วนหนึ่งนั้นประกอบด้วยแก่นสาร (Substance) อันสำคัญอย่างหนึ่งคือ “เหตุผล” เหตุผลหรือความเป็นเหตุผลนี้จะเหมือนกฎเกณฑ์ธรรมชาติที่มีลักษณะแน่นอนทั่วไป หรือเป็นระเบียบสม่ำเสมอซึ่งคอยควบคุมความเป็นไปของจักรวาลมนุษย์ในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งในธรรมชาติของจักรวาลและเป็นสัตว์โลกที่รู้จักคิดใช้เหตุผล จึงย่อมถูกกำหนดควบคุมโดย “เหตุผล” อันเป็นสากลดังกล่าวด้วย เหตุผลในฐานะเป็นพลังทางจักรวาลจึงเข้าไปครอบคลุมทุกสิ่งทุกอย่างรวมทั้งเป็นพื้นฐานของกฎหมายและความยุติธรรมด้วย ดังนั้นกฎเกณฑ์ธรรมชาติหรือกฎหมายธรรมชาติจึงย่อมถือเป็นสิ่งเดียวกับกฎเกณฑ์แห่งเหตุผล โดยเหตุนี้มนุษย์จึงย่อมเข้าถึงกฎหมายธรรมชาติได้ด้วยการใช้เหตุผลของตนเอง และเหตุผลนี้เองที่ทำให้มนุษย์แตกต่างไปจากสิ่งมีชีวิตอื่น ๆ (จรัญ โฆษณานันท์ 2533: 131) โดยอาศัยสมมุติฐานเกี่ยวกับเหตุผลของมนุษย์นี้เอง นักคิดสโตอิกส์ได้พัฒนาปรัชญาสากลที่ยิ่งใหญ่ขึ้นมาคือเห็นว่าโลกเป็นรัฐ ๑ แห่งซึ่งมนุษย์ทุกคนจะสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างเสมอภาคเท่าเทียมกัน ทั้งนี้โดยการวางสมมุติฐานว่า เหตุผลเป็นสิ่งที่ควบคุมมนุษย์ทุกคนในโลก ไม่ว่าจะอยู่แห่งหนตำบลใด ดังนั้นมนุษย์ทุกคนย่อมล้วนมีเหตุผลไม่ว่าจะเป็นคนชาติเผ่าพันธุ์ใดก็ตาม มนุษย์จึงไม่มีความแตกต่างกันในสภาวะธรรมชาติและถือว่าทุกคนมีความเสมอภาคกัน (พนัส ทัศนียานนท์ ม.ป.ป.: 5)

แม้ว่านักปราชญ์กรีกจะก่อให้เกิดปรัชญากฎหมายธรรมชาติ แต่แนวความคิดของกฎหมายธรรมชาตีก็นำไม่ได้ถูกนำมาใช้ในทางปฏิบัติอย่างจริงจังในนครรัฐกรีกเลย ต่อมานักนิติศาสตร์โรมันได้นำเอาปรัชญากฎหมายธรรมชาติของกรีกมาใช้ปรับปรุงระบบกฎหมายของตน ทั้งนี้เพราะการปกครองของอาณาจักรโรมันมีข้อห้ามมิให้นำเอากฎหมายสำหรับชาวโรมันโดยเฉพาะ (Jus Civile) มาใช้กับชนชาติอื่นที่มีเชื้อชาวโรมัน แต่เมื่อเกิดข้อพิพาทระหว่างชาวโรมันกับชนชาติอื่น จึงหยิบยืมทฤษฎีกฎหมายธรรมชาติของกรีกมาใช้ด้วยวิธีการอ้างหลักทั่วไปว่าด้วย

ความยุติธรรมและเหตุผล ซึ่งเป็นการอ้างหลักกฎหมายธรรมชาติโดยอ้อมนั่นเอง จนในที่สุดได้กลายเป็นประมวลกฎหมายและจารีตประเพณีที่ยึดถือปฏิบัติติดต่อกันมา ประมวลกฎหมายนี้ก็คือ“Jus Gentium (พจนานุกรม ทัศนียานนท์ ม.ป.ป.: 5-6)

นักปราชญ์คนสำคัญของโรมันคือซีเซโร (Cicero) (106-43 ปีก่อนคริสตกาล) ได้รับแนวความคิดมาจากปรัชญาของกรีกในเรื่องหลักกฎหมายธรรมชาติได้กล่าวว่า “กฎหมายที่แท้จริงนั้น คือเหตุผลที่ถูกต้องสอดคล้องกับธรรมชาติ แม้จะผ่านไปในทุกสิ่งทุกอย่างสม่ำเสมอเป็นนิรันดร์ เป็นกฎหมายที่ก่อให้เกิดหน้าที่ที่จะต้องทำโดยคำสั่ง หรือห้ามไม่ให้กระทำความชั่วโดยข้อห้าม เป็นหน้าที่อันศักดิ์สิทธิ์ที่เราจะต้องไม่พยายามที่จะบัญญัติกฎหมายให้ขัดแย้งกับกฎหมายนี้ กฎหมายนี้เราไม่อาจที่จะตัดทอนแก้ไขหรือเพิกถอนยกเลิกเสียได้” (ปรีดี เกษมทรัพย์ 2526:101) ซีเซโรได้ยืนยันว่ากฎหมายเป็นเรื่องของเหตุผลที่เป็นไปโดยธรรมชาติ สอดคล้องกับธรรมชาติ และกฎหมายธรรมชาติเป็นกฎหมายที่อยู่สูงกว่ากฎหมายที่มนุษย์บัญญัติขึ้น

2.2 ยุคกลาง

เมื่อจักรวรรดิโรมันล่มสลายลงในศตวรรษที่ 5 ทวีปยุโรปมีพื้นฐานในทางสังคมแบบศักดินาภายใต้การปกครองศาสนาจักรโรมันคาทอลิกที่มีสังฆราชแห่งกรุงโรมเป็นประมุขสังฆราชแห่งกรุงโรมคนสำคัญ เช่น แอมโบรส ออกุสติน และเกรกอรี ได้นำเอาปรัชญากฎหมายธรรมชาติมาพัฒนา แต่พยายามทำให้สอดคล้องกับหลักคำสอนและคติทางศาสนาคริสต์ โดยนำเอาแนวความคิดของสโตอิกส์มาผสมผสานกับคติทางศาสนาคริสต์ในเรื่องบาปบุญคุณโทษคือตามคติของศาสนาคริสต์เห็นว่ามนุษย์มีบาปไม่พึงหลักธรรมคำสั่งสอนของพระเจ้าจึงเป็นภาระหน้าที่ของฝ่ายศาสนาคริสต์ที่จะต้องทำให้กฎหมายที่มนุษย์บัญญัติขึ้นมามีส่วนใกล้เคียงกับหลักธรรมอมตะของพระเจ้า ด้วยเหตุนี้ฝ่ายศาสนจักรจึงต้องมีอำนาจสูงกว่ารัฐและที่มนุษย์จำเป็นต้องมีรัฐเพื่อทำหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยในสังคมและให้ความพิทักษ์แก่ศาสนจักรซึ่งจะเป็นหนทางให้สังคมมนุษย์บรรลุความดีงามในที่สุด ดังนั้นทฤษฎีนี้ถือว่าอำนาจรัฐของฝ่ายฆราวาสเป็นสิ่งที่ชั่วร้าย จึงถูกนำมาเป็นเหตุผลของปรัชญาทางการเมืองสำหรับการอ้างอำนาจสูงสุดของฝ่ายศาสนจักร

ต่อมานักบวชและนักปรัชญาชาวอิตาลีคือ เซนต์ โทมัส อีควินัส (St. Thomas Aquinas) มีแนวความคิดที่ไม่ถือว่ารัฐเป็นสถาบันทางสังคมที่ชั่วร้ายอีกต่อไป แต่กลับเห็นว่ารัฐเป็นแหล่งรวมของกฎเกณฑ์ทางศีลธรรมและขณะเดียวกันรัฐก็จะเป็นเครื่องมือสำหรับการบรรลุความดีและความยุติธรรมของสังคมมนุษย์ อีควินัสได้พยายามเชื่อมโยงความคิดทางปรัชญาของอริสโตเติลให้ประสานเข้าเป็นเนื้อเดียวกับความคิดของพวกคริสเตียน โดยได้ยกย่อง

เหตุผลว่าเป็นสิ่งสำคัญและเป็นสาระสำคัญอย่างหนึ่งของพระผู้เป็นเจ้าของ แต่ในขณะที่เดียวกันก็ยอมรับข้อจำกัดของเหตุผลมนุษย์และยังนับถือเจตจำนงของพระผู้เป็นเจ้าของ และที่ยังคงต้องมีเจตจำนงของพระผู้เป็นเจ้าของเพราะความไม่สมบูรณ์ของมนุษย์ และได้เน้นว่ากฎหมายมนุษย์จะต้องสอดคล้องกับกฎหมายธรรมชาติ ถ้ากฎหมายมนุษย์ขัดต่อกฎหมายธรรมชาติ กฎหมายมนุษย์ก็ไม่มีค่าจะนับเป็นกฎหมาย เป็นการเน้นหลักกฎหมายลำดับสูงกว่าคือกฎหมายธรรมชาติและกฎหมายศักดิ์สิทธิ์เป็นกฎหมายที่สูงกว่ากฎหมายบ้านเมือง ถ้ากฎหมายบ้านเมืองขัดต่อกฎหมายธรรมชาติหรือขัดต่อกฎหมายศักดิ์สิทธิ์ กฎหมายนั้นย่อมไร้ผลและราษฎรย่อมมีสิทธิไม่เชื่อฟังผู้ปกครองได้ ทั้งนี้เพราะราษฎรย่อมมีหน้าที่ปฏิบัติตามกฎหมายธรรมชาติและกฎหมายศักดิ์สิทธิ์เหนือสิ่งอื่นใด (สมยศ เชื้อไทย 2536: 91-92)

จะเห็นได้ว่าแนวความคิดของนักปราชญ์ในยุคกลางนี้ เชื่อว่ามนุษย์มีบาปมาแต่ดั้งเดิม ไม่มีเหตุผลจะรู้ผิดถูกได้ด้วยตนเอง ศาสนจักรจึงต้องเข้ามาชี้ทางให้ ศาสนจักรจึงมีอำนาจเหนือฝ่ายอาณาจักร เซนต์ โทมัส อีควินัส ได้พัฒนาแนวความคิดทางการเมืองและกฎหมายจนเป็นปรัชญา Scholastic ได้ถือว่ารัฐเป็นสถาบันทางสังคมของมนุษย์ที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ เนื่องจากความจำเป็นขั้นพื้นฐานของมนุษย์ที่ต้องการรวมตัวอยู่กันเป็นหมู่เหล่า รัฐคืออาณาจักรของพระผู้เป็นเจ้าของที่ยังไม่สมบูรณ์แบบ รัฐจึงมีหน้าที่ทำให้มนุษย์สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีสันติสุขและนำทางให้มนุษย์ประกอบแต่กรรมดีร่วมกัน รัฐจึงไม่ใช่สิ่งชั่วร้ายอีกต่อไป แต่สังคมจะต้องมีการปกครอง และมีการออกกฎหมายมาควบคุมและวางกฎเกณฑ์ความประพฤติของมนุษย์ กฎหมายบัญญัติของมนุษย์ต้องอยู่ภายในกรอบของหลักความยุติธรรมตามกฎหมายของพระผู้เป็นเจ้าของ ด้วยเหตุนี้รัฐในฐานะเป็นผู้ใช้อำนาจปกครอง จึงมีพันธกรณีที่จะต้องบัญญัติกฎหมายที่ก่อให้เกิดความเป็นธรรมในสังคมมนุษย์เท่านั้น กฎหมายใดที่บัญญัติขึ้นมาแล้วมีผลบังคับไม่เป็นธรรมย่อมตกเป็นโมฆะทั้งสิ้น (พนัส ทศนียานนท์ ม.ป.ป.: 12-13) จะเห็นได้ว่าศาสนจักรยังมีอำนาจสูงสุด แต่ก็ให้รัฐมีส่วนในการใช้อำนาจปกครองด้วย แต่อย่างไรก็ดีก็ยังให้ความสำคัญต่อความเป็นธรรมอยู่ แต่เป็นความเป็นธรรมที่เกิดจากเจตจำนงของพระเจ้า จึงนับได้ว่าเป็นแนวความคิดปรัชญากฎหมายธรรมชาติอยู่นั่นเอง

2.3 ยุคปัจจุบัน

เป็นระยะเวลาอันยาวนานที่บ้านเมืองตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของศาสนจักร แต่ต่อมาเกิดมีแนวความคิดใหม่ ๆ ขึ้นทำให้เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและสังคม ในระยะแรกที่เป็นช่วงฟื้นฟูระหว่างศตวรรษที่ 14 ถึง 16 มีความเจริญรุ่งเรืองทางศิลปและวรรณกรรมทำให้ผู้คนเกิดความพยายามในการแสวงหา ก่อให้เกิดแนวความคิดแบบปัจเจกชนนิยม (Individualism) ขึ้น ต่อมาได้เข้าสู่ช่วงปฏิรูปในศตวรรษที่ 16 มีการแยกตัวเป็นอิสระในความเชื่อถือทางศาสนา ระหว่างฝ่ายศาสนจักรโรมันคาทอลิกและฝ่ายนิกายโปรเตสแตนต์ที่เกิดขึ้นใหม่ในศาสนาคริสต์

ในที่สุดฝ่ายนิกายโปรเตสแตนต์ก็ไม่ขึ้นกับฝ่ายศาสนจักรโรมันคาทอลิกอีกต่อไป หลังจากนั้นต่อมาได้มีการเปลี่ยนแปลงโดยการรวมตัวเป็นรัฐต่าง ๆ มากขึ้น มีการขยายตัวทางเศรษฐกิจด้านการค้ากว้างขวางขึ้น ส่งผลให้ทางฝ่ายรัฐต้องการความชอบธรรมทางกฎหมายในการปกครองส่วนทางฝ่ายประชาชนได้เรียกร้องในฐานะปัจเจกชนให้มีการคุ้มครองตามกฎหมายโดยต่างฝ่ายก็กล่าวอ้างถึงหลักกฎหมายธรรมชาติ ปรัชญากฎหมายธรรมชาติก็กลับไปมีแนวความคิดแบบเหตุผลนิยม ซึ่งเน้นธรรมชาติของมนุษย์ว่ามีสติปัญญาและเหตุผล ซึ่งเป็นบ่อเกิดของหลักกฎหมายธรรมชาติ

เมื่อรัฐและประชาชนเป็นอิสระไม่ตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของศาสนจักรแล้ว ความขัดแย้งก็ได้ก่อตัวขึ้นใหม่ระหว่างรัฐและประชาชนแทน คือรัฐเองนั้นก็ต้องการอำนาจเด็ดขาดในการทางการเมืองเพื่อปกครองบ้านเมืองและประชาชนเองก็เรียกร้องสิทธิและเสรีภาพ ต่างฝ่ายต่างใช้เหตุผลต่าง ๆ มาสนับสนุนความชอบธรรมของตน ทางฝ่ายรัฐได้ใช้อำนาจปกครองที่ไม่เป็นธรรมจนก่อให้เกิดภาวะสงครามจนนำไปสู่ความสูญเสียทั้งต่อทรัพย์สินและต่อมนุษยชาติอย่างรุนแรงเกินกว่าจะบรรยายได้ ทางฝ่ายประชาชนได้ใช้แนวความคิดปัจเจกชนนิยมเป็นแนวทางในการต่อสู้จนก่อให้เกิดเหตุการณ์ที่สำคัญ คือการปฏิวัติของอังกฤษเมื่อ ค.ศ.1688 การประกาศอิสรภาพของอเมริกา เมื่อ ค.ศ.1776 และการปฏิวัติฝรั่งเศสเมื่อ ค.ศ. 1789 ในการต่อสู้ของทั้งสองฝ่ายต่างฝ่ายกล่าวอ้างถึงปรัชญากฎหมายธรรมชาติ และทฤษฎีสัญญาประชาคม

ทฤษฎีสัญญาประชาคมมีลักษณะที่อธิบายได้คือ แต่เดิมมนุษย์มีชีวิตอยู่ในสภาวะธรรมชาติ ไม่มีกฎระเบียบทางสังคมและการเมืองแต่อย่างใด ต่อมาเมื่อมนุษย์เริ่มใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่ม เป็นสังคมมนุษย์ได้มีสัญญาว่าจะเคารพซึ่งกันและกัน และอยู่ร่วมกันโดยสันติ นอกจากนี้ยังมีสมมุติฐานว่าต้องมีข้อตกลงว่าจะเคารพเชื้อพังผู้ปกครองที่ทุกคนยินยอมพร้อมใจกันยอมรับเป็นผู้นำ ทฤษฎีสัญญาประชาคมมีลักษณะสำคัญที่ถือว่าประชาชนคือที่มาของอำนาจทางการเมือง และเห็นว่ารัฐคือสิ่งสมมุติทางกฎหมายที่ประกอบขึ้นด้วยเจตจำนงและความยินยอมร่วมกันของบุคคลแต่ละคนในสังคม การก่อกำเนิดอำนาจรัฐจึงมีลักษณะคล้ายกับการตกลงทำสัญญากันระหว่างบุคคลตามกฎหมายแพ่ง ทฤษฎีสัญญาประชาคมจึงมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับกฎหมายธรรมชาติ เพราะสมมุติฐานของทฤษฎีจะเป็นเครื่องกำหนดว่า หลักกฎหมายธรรมชาติจะมีความสำคัญและอำนาจบังคับเพียงใดในการปกครองบ้านเมือง (พินส์ ทศนิยานนท์ ม.ป.ป.:17) ในที่นี้จึงจะขอกกล่าวถึงนักปราชญ์คนสำคัญว่ามีแนวความคิดอย่างไรพอสังเขปตามลำดับ

ฮูโก โกรเชียส (Hugo Grotius) นักปราชญ์ชาวฮอลแลนด์ มีแนวความคิดเรื่องปรัชญากฎหมายธรรมชาติ โดยเน้นเรื่องเหตุผลและสติปัญญาของมนุษย์ในฐานะที่เป็นที่มาของกฎหมายธรรมชาติ โดยถือว่าเหตุผลและสติปัญญานี้ปรากฏอยู่ในธรรมชาติของมนุษย์เอง และได้ยืนยันว่า “ธรรมชาติของมนุษย์ คือมารดาของกฎหมายธรรมชาติ และซึ่งจะคงปรากฏอยู่

มาตราว่าจะไม่มีพระเจ้าแล้วก็ตาม” (จรัญ โฆษณานันท์ 2533: 142) ฮูโก โกรเชียส ได้พัฒนาความคิดเกี่ยวกับธรรมชาติของมนุษย์มาจากอริสโตเติล คือเชื่อว่ามนุษย์นั้นมีธรรมชาติเป็นสิ่งที่ต้องการอยู่ร่วมกันเป็นสังคม และสังคมที่ว่านี้หมายถึงสังคมที่สงบสันติ และจัดตั้งขึ้นโดยสอดคล้องกับมาตรฐานทางสติปัญญาของวิญญาณในหมู่วิญญาณด้วยกัน ความถูกต้องเป็นธรรมก็คือภาวะที่สอดคล้องกับธรรมชาติของการอยู่ร่วมกันเป็นสังคมอย่างมีเหตุผล สิ่งใดที่ขัดแย้งรบกวนความกลมกลืนสงบสุขในสังคมนั้นย่อมไม่ถูกต้องไม่เป็นธรรม ฮูโก โกรเชียส ได้ให้คำนิยามของกฎหมายธรรมชาติว่า หมายถึง บัญชาของเหตุผลอันถูกต้องที่ชี้ว่าการกระทำอันหนึ่ง มีความตำหนิในทางศีลธรรม หรือมีความจำเป็นในทางศีลธรรม ทั้งนี้โดยดูจากคุณภาพของการกระทำนั้นเป็นไปตามธรรมชาติ หรือขัดแย้งกับธรรมชาติที่มีเหตุผลของมนุษย์ (สมยศ เชื้อไทย 2536: 94)

โทมัส ฮอบส์ (Thomas Hobbes) นักปราชญ์ชาวอังกฤษยอมรับว่ากฎหมายธรรมชาติเป็นหลักการของกฎหมายที่สูงส่ง แต่เห็นว่าหลักกฎหมายธรรมชาติไม่มีสภาพบังคับ ซึ่งถือได้ว่าเป็นกฎหมายที่แท้จริง และยังเห็นว่ารัฐาธิปัตย์ได้รับมอบอำนาจสิทธิขาดในการปกครองมาจากประชาชน เพราะประชาชนมุ่งหวังให้รัฐาธิปัตย์เป็นผู้ปกป้องคุ้มครองภัยอันตรายให้ โทมัส ฮอบส์ ถือว่ามนุษย์มีสิทธิตามธรรมชาติในการปกป้องรักษาตนเอง ซึ่งต่างจากที่เป็นหลักการของกฎหมายธรรมชาติที่มีอยู่เดิม แนวความคิดในทฤษฎีสัญญาประชาคมนั้นเขาเห็นว่าภายใต้สภาวะตามธรรมชาติมนุษย์มีพื้นฐานทางธรรมชาติที่เห็นแก่ตัว ในสภาวะที่ไม่มีสังคมต่างมุ่งแสวงหาประโยชน์ใส่ตนโดยไม่คำนึงถึงผู้อื่น มนุษย์มีความหวาดระแวงและมีความอยากมีอำนาจจึงต่อสู้แก่งแย่งฆ่าฟันกันและกัน เมื่อมีความวุ่นวายไม่ปลอดภัย มนุษย์จึงต้องการหลีกเลี่ยงสภาวะตามธรรมชาตินี้โดยมาอยู่ร่วมกัน และมีข้อตกลงในการอยู่ร่วมกันโดยสันติ นั่นคือ “สัญญาประชาคม” แต่เมื่อมาอยู่ร่วมกันก็ยังไม่มีการประกันเพียงพอว่าจะอยู่กันโดยสันติสุข จึงจำเป็นต้องมอบสิทธิตามธรรมชาติของตนให้แก่บุคคลคนหนึ่งหรือกลุ่มบุคคล เพื่อทำหน้าที่คุ้มครองความปลอดภัยให้แก่ทุกคน สัญญาประชาคมดังกล่าวจึงประกอบด้วยสองสัญญาคือ สัญญาที่มนุษย์หลีกเลี่ยงสภาวะตามธรรมชาติมาอยู่ร่วมกันเป็น “รัฐ” และสัญญาที่มนุษย์ที่มาอยู่ร่วมกันนี้ทำไว้กับบุคคลหรือกลุ่มบุคคลให้มีอำนาจปกครองเป็น “องค์อธิปัตย์” มีอำนาจออกข้อกำหนดกฎเกณฑ์ต่างๆ ให้ปฏิบัติตามที่เรียกว่า “กฎหมาย” สัญญาประชาคมของ โทมัส ฮอบส์ จึงก่อให้เกิดอำนาจแก่องค์อธิปัตย์อย่างไม่มีขอบเขตจำกัด (วีระ โลจายะ 2532: 21-22)

จอห์น ล็อก (John Locke) ยังคงรักษาหลักการของกฎหมายธรรมชาติอยู่โดยถือว่ากฎหมายธรรมชาติเป็นกฎหมายสูงสุดที่จะมีการเปลี่ยนแปลงโดยกฎหมายของฝ่ายบ้านเมืองไม่ได้ และได้ให้ความสำคัญแก่ปัจเจกชนซึ่งมีสิทธิตามธรรมชาติ (Natural Rights) เขาเห็นว่าตามหลักสิทธิตามธรรมชาติ มนุษย์ทุกคนย่อมมีสิทธิโดยกำเนิดในชีวิต เสรีภาพและทรัพย์สินสิทธิ

ตามธรรมชาตินี้จึงไม่อาจจำหน่ายจ่ายโอนหรือถูกยกเลิกได้ไม่ว่าในกรณีใด ๆ จอห์น ล็อก มองสภาวะตามธรรมชาติ ตรงข้ามกับ โทมัส ฮอบส์ โดยเห็นว่ามนุษย์สามารถกระทำการตามที่ ตนตัดสินใจเลือกกระทำภายในขอบเขตที่กฎแห่งธรรมชาติวางไว้และไม่มีผู้ใดมีสิทธิหรือมี อำนาจมากกว่าผู้ใด สภาวะตามธรรมชาติเป็นสภาวะแห่งสันติสุข เพราะเหตุว่าสภาวะตาม ธรรมชาติมีกฎแห่งธรรมชาติควบคุมอยู่ ซึ่งผู้มัดคนทุกคนโดยเสมอกันและเป็นอิสระต่อกัน จึง ไม่มีผู้ใดทำอันตรายผู้อื่นในด้านชีวิต สุขภาพ อิศรภาพและทรัพย์สินสมบัติ สัญญาประชาคมตาม ความคิดเห็นของจอห์น ล็อก นั้น “องค์อธิปัตย์” ไม่ได้มีอำนาจที่ไม่มีขอบเขตจำกัด แม้ว่าจะมี อำนาจจำกัดเสรีภาพให้ลดน้อยลง แต่ย่อมไม่อาจทำลายสิทธิและเสรีภาพทั้งหมดที่เคยมีอยู่ใน สภาวะตามธรรมชาติได้ ทั้งนี้เพราะมนุษย์ได้สละสิทธิและเสรีภาพเพียงด้วยเหตุผลแห่งความ จำเป็นของการอยู่ร่วมกันในสังคมเท่านั้น ส่วนสิทธิตามธรรมชาติอื่น ๆ ย่อมไม่อาจถูกกระทบ กระเทือนได้ (วีระ โสจายะ 2532: 22-25)

จึง จากส์ รูสโซ (Jean Jacques Rousseau) ได้เขียนหนังสือชื่อ “สัญญาประชาคม” (Contrat Social) ที่มีชื่อเสียงขึ้น รูสโซได้ค้นคว้าหาเหตุผลมาอธิบายความชอบธรรมของ อำนาจอธิปไตยที่เป็นของประชาชน ซึ่งเขาถือว่าเกิดจากเจตจำนงร่วมกันของประชาชน แต่ ขณะเดียวกันเขาก็เน้นความสำคัญของเสรีภาพส่วนบุคคล และความเสมอภาคของบุคคลทุกคน ในสังคม เขาเห็นว่าในสภาวะตามธรรมชาติ มนุษย์มีความพอใจในความเป็นอยู่ของตนและดำรง ชีวิตร่วมกันด้วยความสามัคคีปรองดอง มีความพอใจในชีวิตตามธรรมชาติ และรักความเป็นอยู่ อย่างง่าย ๆ รูสโซอธิบายว่าความเป็นเอกภาพของสังคม อันเกิดจากความสามัคคีปรองดองกัน มีความสำคัญสูงสุดเท่ากับเสรีภาพส่วนบุคคล ซึ่งเป็นลักษณะตามธรรมชาติของมนุษย์เขาเห็นว่า เสรีภาพและความเสมอภาคเป็นแก่นแท้ของความสุขของมนุษย์ แต่เมื่อมีความจำเป็นจะต้องมา รวมตัวกัน จึงจำต้องคิดค้นหารูปแบบการรวมตัวกันเป็นสังคมที่สามารถให้หลักประกันอย่าง เพียงพอแก่เสรีภาพและความเสมอภาค ซึ่งเป็นสิทธิตามธรรมชาติ ดังนั้นการมีสัญญาประชาคม ระหว่างกัน มนุษย์จึงจำต้องมีรัฐในฐานะเป็นหลักประกันสิทธิในความเสมอภาคและความมีเสรีภาพ ความชอบธรรมของการมีรัฐจึงอยู่ที่ความสามารถที่จะให้หลักประกันแก่สิทธิเสรีภาพและความ เสมอภาคของประชาชนเท่านั้น รัฐจึงต้องรับรองและคุ้มครองทำนุบำรุงสิทธิเสรีภาพของ ประชาชนทุกคน เสรีภาพและความเสมอภาคจึงไม่ใช่เป็นเพียงสิทธิตามธรรมชาติเท่านั้น แต่เป็น สิทธิตามกฎหมายที่ประชาชนทุกคนสามารถยกขึ้นกล่าวอ้างต่อรัฐได้อย่างเท่าเทียมกันรัฐและ กฎหมายจึงต้องอยู่ภายใต้บังคับของเจตจำนงร่วมกันของประชาชนซึ่งเป็นผู้ก่อกำเนิดรัฐขึ้นมา (พนัส ทัศนียานนท์ ม.ป.ป.: 26-27)

นักปราชญ์ต่าง ๆ ที่กล่าวมาแม้ว่าจะไม่ได้มีแนวความคิดเดียวกัน แต่ก็มีทัศนคติที่คล้ายคลึงกันว่า ผู้ปกครองที่ชอบจะต้องได้รับอำนาจการปกครองจากประชาชนที่อยู่ภายใต้การปกครอง ประชาชนในฐานะปัจเจกบุคคลมีสิทธิหรือเรียกร้องสิทธิอันเป็นสิทธิตามธรรมชาติของตนซึ่งไม่มีผู้ใดจะขัดขวางหรือพรากเอาไปได้ แนวความคิดของนักปราชญ์ในแต่ละยุคแต่ละสมัยได้มีการพัฒนาติดต่อกันมาอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้มีการต่อต้านลัทธิอำนาจนิยม และเป็นพื้นฐานของการเมืองการปกครองแบบประชาธิปไตยต่อมา และที่สำคัญที่จะต้องกล่าวถึงคือ แนวความคิดที่กล่าวถึงนี้เป็นเหตุผลสำคัญที่ได้มีการกล่าวอ้างต่อมาเพื่อการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญในการปฏิบัติของอังกฤษ การประกาศอิสรภาพของอเมริกา และการปฏิวัติฝรั่งเศส ซึ่งจะได้กล่าวถึงต่อไป